

Moision sairaalamuseon
kokoelmapoliittinen ohjelma
2018 - 2020

Tiivistelmä

1. Johdanto

- 1.1 Museon määritelmä
- 1.2 Kokoelmapoliittinen ohjelma ja kokoelmatyön tavoite
- 1.3 Käsitteet

2. Moision sairaalamuseo

- 2.1 Museon historia
- 2.2 Museon hallinto
- 2.3 Nykytilanne

3. Nykyinen kokoelma

- 3.1 Arkistot ja valokuvat
- 3.2 Äänitteet ja videot
- 3.3 Esineet

4. Moision museokokoelman hallinta ja hoito

- 4.1 Kartuttaminen ja vastaanotto
- 4.2 Tallennussuunnitelma ja -tavat
- 4.3 Säilytys ja konservointi
- 4.4 Lainaaminen
- 4.5 Tulevaisuus ja museon kehittäminen

5. Arvottaminen ja arvoluokitus

- 5.1 Arvoluokituksen merkitys ja käyttö
- 5.2 Arvoluokituksen muuttaminen
- 5.3 Arvoluokka 1
- 5.4 Arvoluokka 2
- 5.5 Arvoluokka 3
- 5.6. Arvoluokka 4

6. Kokoelmapoistot

- 6.1 Poiston merkitys ja käyttö
- 6.2 Poistot ennen kokoelmapoliittista selontekoa
- 6.3 Nykyinen poistopolitiikka

7. Kokoelmatyöhön tarvittavia lomakkeita

8. Tavoitteet

Lähteet

Liitteet

Tiivistelmä

Kokoelmapoliittisella ohjelmalla pyritään ohjaamaan ja säilyttämään Moision sairaalamuseon historiaa sekä ylläpitämään sen toimintaa. Moision kiinteistöjen myynnistä johtuen museota odottaa mahdollinen siirto uusiin tiloihin, jota varten kokoelmapoliittinen ohjelma on tehty. Pyrkimyksenä on säilyttää Moision oma kokoelma yhtenäisenä kokonaisuutena sekä muuton aikana että sen jälkeen, ja parantaa museo kokoelman säilyvyyttä uusissa tiloissa. Kopo vahvistaa olemassa olevia käytäntöjä sekä kehittää museon tulevaa toimintaa. Ohjelman tarkoitus on myös vakauttaa museon toiminta muutoksen jälkeen.

Ohjelmassa tuodaan esille museon syntyhistoria ja kehitys, sekä kokoelman hallintoon ja hoitoon liittyvät seikat. Ohjelmalla pyritään luomaan vakaa pohja kokoelman säilytykselle ja jatkokehitykselle, kuin myös konkreettisesti selvittää siihen kuuluvat kartutus-, arvotus- ja poistopolitiikka. Tärkeintä on vahvistaa edellä mainittujen kohtien toimintatavat, jotta niitä voidaan tehokkaasti käyttää sekä museon tämänhetkissä että tulevaisuudessa.

Arvottaminen ja kokoelmapoistojen määrittely Moision sairaalamuseon kohdalla on tärkeää, jotta kokoelma pysyisi ehjänä ja yhtenäisenä. Ennen kokoelmapoliittisen ohjelman tekoa on poistoissa pyritty noudattamaan Kansainvälisen Museoneuvoston eli ICOM (International Council of Museums) eettisiä sääntöjä sekä Suomen Museoliiton kokoelmapoistojen yhteisiä käytäntömetodeja. Samat menetelmät tulevat olemaan käytössä vastaisuudessakin.

Tämä kokoelmapoliittinen ohjelma on laadittu Moision sairaalamuseolle kesällä 2018. Museovirasto myönsi ohjelman laadintaa varten valtionavustusta (avustukset paikallismuseoiden hankkeisiin). Työnohjaajina toimivat palvelupäällikkö Sirpa Laamanen ESSOTEsta ja maakuntamuseotutkija Jorma Hytönen Savonlinnan maakuntamuseosta.

Hyväksytty työnohjaajien puolesta
24.8.2018.

Hyväksytty ESSOTEn johtoryhmässä esitetyssä muodossa 30.10..2018.

Tämä ohjelma tarkistetaan ja päivitetään kahden (2) vuoden jälkeen hyväksymisestä

1. Johdanto

1.1 Museon määritelmä

Museot ovat yksi osa kansakunnan muistiorganisaatioita, johon kuuluvat myös kirjastot ja arkistot. Kansainvälisen museoneuvoston (ICOM) Wienissä vuonna 2007 käyttöön ottama määrittely museo-organisaatiosta on:

”Museo on voittoa tuottamaton pysyvä instituutio, joka toimii yhteiskunnan ja sen kehityksen hyväksi, on avoinna yleisölle, hankkii, säilyttää, tutkii, julkaisee ja esittelee - tutkimusta, kasvatusta ja mielihyvää varten - aineellista ja aineetonta todistusaineistoa ihmisistä ja heidän ympäristöstään ¹.”

Museon tarkoitus on säilyttää, vaalia ja tallentaa inhimillistä elämää sekä historiaa, oli kyseessä muinaisjäännös, esine, kirjallinen aineisto tai taideteos. Museon toiminta on ympärivuotista ja vaatii jatkuvia resursseja niin näyttelyajan sisä- kuin ulkopuolelta, ja sen eri kokoelmien hoitoon vaaditaan mm. luettelointia ja järjestämistä. Museon toimintaa ohjaavat yleisesti hyväksytyt lait ja periaatteet, jotka pätevät niin ammatti- kuin harrastetoimintaan.

Terveystieteiden museot ovat oma erikoistunut luokkansa museoiden keskuudessa. Ne keskittyvät terveydenhoidon kehityksen, historian sekä paikallisten sairaanhoitorakennusten vaalimiseen. Oman selkeästi erottuvan alaluokkansa niissä muodostavat mielisairaalamuseot.

Suomessa on useita eri terveydenhuoltoalaan liittyviä kokoelmia ja museoita, joiden tarkkaa lukumäärää ei tiedetä varmuudella. Henna Sinisalonen vuonna 2012 tehdyn arvion mukaan niitä on yli viisikymmentä, joskin osa tiedoista on nyt jo vanhentunutta. Sinisalonen kyselyyn vastanneista 15 museosta 7 oli puhtaasti mielisairaalamuseoita. ²

1.2 Kokoelmapoliittinen ohjelma

Museoiden kokoelmapoliittinen ohjelma eli kopo on suunnitelma, jolla ohjataan ja määritellään museon suhde kokoelmaansa. Se on museon itsensä laatima asiakirja kokoelmapoliittisista linjauksista, toimintaperiaatteista sekä niiden toteuttamiseen käytetyistä menetelmistä ja toimintatavoista. Ohjelman tarkoitus on auttaa museota selkeyttämään rooliaan paikallisella tasolla ja kehittää keinoja, joilla se voi parantaa sekä tämänhetkistä että tulevaa toimintaansa. Samalla ohjelma pyrkii helpottamaan museossa jo nyt olevaa toimintaa.

Hyväksynnän jälkeen kokoelmapoliittista ohjelmaa voidaan päivittää ja täydentää säännöllisesti museon tarpeiden mukaan. Tällä tavoin luodaan pohja pitkän ajan kokoelmakehitykselle sekä museotoiminnalle. Moision sairaalamuseon kopo on sijoitettu aikavälille 2018–2020.

¹ "Museum Definition", <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>, 27.6.2018

² "Suomen mielisairaalamuseot ja -kokoelmat 2012", Sinisalo Henna, Helsingin Yliopisto, 14.11.2013

1.3 Käsitteet

Ohessa on tässä ohjelmassa esiintyviä termejä sekä käsitteitä.

Arvoluokitus: Menetelmä, jossa tietystä näkökulmasta tai tietyillä kriteereillä pyritään arvioimaan museossa olevaa objektia, sen museoarvoa, kuntoa sekä sopivuutta museon kokoelman profiiliin. Samalla objekti luokitellaan suhteessa sen säilytykseen, tulevaan hoitoon, käyttöön ja muuhun museokokoelmaan.

Inventointi: Museon hallussa olevien objektien tarkastaminen, listaaminen ja minimitietojen tallentaminen. Inventoinnin yhteydessä voidaan tehdä myös objektien kuntokartoituksia.

Kaksoiskappale eli duplikaatti: Keskenään samankaltaiset objektit, esimerkiksi saman tyyppin neulat, ruiskut tai käsityöt.

Kartunta: Uusien objektien vastaanotto ja lisääminen museon kokoelmiin.

Kokoelmapoliittinen ohjelma eli kopo: Museon laatima asiakirja museon linjauksista, kokoelmapoliittisista tavoitteista ja periaatteista, sekä niiden toteuttamiseen käytetyistä metodeista ja toimintatavoista.

Konservointi: Objektin ja siihen liittyvien tietojen säilyvyyden turvaaminen. Konservointi voi tapahtua ennaltaehkäisevästi, jolla pyritään estämään objektin vaurioituminen/tuhoutuminen, tai aktiivisesti jolloin jo vaurioitunut objekti pyritään vahvistamaan tai pysäyttämään siihen liittyvä tuhoutumisprosessi. Ennaltaehkäisevän konservoinnin pystyy tekemään jokainen; aktiivisen konservoinnin tekee koulutuksen saanut konservaattori.

Kopio: Alkuperäisestä objektista tehty reproduktio.

Lahjoitus: Oikeustoimi, jossa objekti luovutetaan vastikkeetta museon kokoelmiin.

Luettelointi: Museokokoelmassa olevien objektien tietojen tallennus, jossa yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaisesti kirjataan ylös kaikki objekteihin liittyvät tiedot sekä viittaukset näihin tietoihin.

2. Moision sairaalamuseo

Virallisesti vuonna 2000 museotoiminnan aloittanut Moision sairaalamuseo sijaitsee Mikkelissä, Moisiontie 9:ssä, Moision sairaalan talousrakennuksen yläkerrassa. Pinta-alaltaan 400 m²:n suuruiseen museoon kuuluu noin 3500 esinettä, jotka sijaitsevat näyttelytiloina toimivissa 10 huoneessa. Oppaina toimivat vapaaehtoisvoimin sairaalan entiset työntekijät.

Museo avattiin alkujaan vuonna 1987 opiskelijaryhmille ja satunnaisille vierailijoille, mutta on vuodesta 2005 asti ollut kesäisin avoinna muulle yleisölle. Museon tehtäväksi on määritelty Moision sairaalaan liittyvän historiantiedon vaaliminen, lisääminen ja edistäminen. Näyttelyt kuvaavat potilaiden arkea ja psykiatrisia hoitomuotoja sekä potilaiden että henkilökunnan kuvakulmasta.

Museon tilat ja kokoelmat ovat olleet Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymän omistuksessa 1.1.2017 lähtien. Sitä ennen ne kuuluivat Etelä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymälle. Savonlinnan maakuntamuseotutkija Jorma Hytönen on tehnyt vuodesta 2011 alkaen tarkastuskertomuksia museosta aina vuoteen 2018 asti.

Valtakunnallisella tasolla Moisio on yksi Suomen harvoista puhtaasti mielisairaanhoidon keskittyneistä museoista. Vastaavanlaisia museoita ovat mm. Kellokosken, Pitkäniemen, Harjamäen ja Harjavallan museot. Viime vuosina mielisairaanhoidon liittyviä kokoelmia on poistettu ja museoita suljettu eri syistä, minkä vuoksi sekä Moision että Kellokosken tulevaisuus on tällä hetkellä epävarma. Muualle siirretyt kokoelmat ovat miltei poikkeuksetta poissa julkisista näyttelyistä, kuten on käynyt esimerkiksi Rauhan ja Nikkilän sairaalamuseoiden kokoelmien kohdalla. Suurin osa museoista ei myöskään kartuta kokoelmaansa (liite 1).

Yleisellä tasolla mielisairaanhoidon liittyvää esineistöä ei ole esillä muissa sairaanhoidon historiaa esittelevissä suuremmissa laitoksissa. Jos esineistöä on, sille on yleensä varattu yksi huone eikä enempää. Poikkeuksena ovat Seinäjoella sijaitsevat Sairaalamuseo sekä Törnävän sairaalamuseo, joissa molemmissa on mielisairaanhoidon historian esittelylle varattu kokonainen kerros. Törnävän museo on aktiivisesti auki; Sairaalamuseo oli suljettuna vesivahingon vuoksi, mutta on avannut ovensa uudelleen kesän 2018 aikana.

2.1 Museon historia

Ajatus sairaalamuseon pystyttämiseksi nousi vuoden 1987 aikana Moision sairaalan ylihoitajien keskuudessa, kun käytöstä poistettua tavaraa alkoi kerääntyä säilytystiloihin ja ullakoille. Paloviranomaiset huomauttivat tuolloin, että ullakkoja piti tyhjentää ja niiden kuormitusta keventää palovaaran minimoimiseksi. Samaan aikaan oli entisten työntekijöiden asuntoja jäämässä tyhjäksi, mistä johtuen sairaalassa oli myös tilaa mahdolliselle museolle. Ideaa toivat esille Hilikka Mäkinen, Alpo Manninen ja Martta Rytönen.

Etelä-Savon sairaanhoitopiirin hallitus oli alusta asti ajatukselle myönteinen, sillä sairaala oli jo kärsinyt vanhan kaluston menetyksiä. Esineistöä oli ajan myötä kadonnut tai tuhoutunut; esimerkiksi sairaalan suunnitelleen arkkitehdin Axel Mörnen alkuperäiset huonekalut olivat tuhoutuneet 1960-luvun alkupuolella tapahtuneessa puimalan palossa. Hoitopuolen hallinnon jäsenet toimivat promoottoreina museon pystyttämisen ajamisessa. Vahvimmin

vaikuttaneet jäsenet, jotka myös antoivat suurimman panoksen museolle itselleen, olivat mielenterveyshoitajat Meeri Hurri ja Sinikka Pirinen sekä osastonsihteerit Tuulikki Lampinen. Alpo Manninen oli yhteydessä alueen maakuntamuseoon ja Museovirastoon, joilta molemmilta saatiin sekä opastusta että tukea museon muodostamiseen. Molemmat olivat vahvasti läsnä museon muodostamisessa ja avustivat kokoelmaan liittyvissä asioissa jo alusta lähtien. Esikuvaksi Moision kokoelmalle valittiin Kellokosken sairaalamuseo, joka sopi hyvin esimerkkimuseoksi pitkän sairaalamuseohistoriansa vuoksi. Museota ajettiin pystyyn osittain työaikana, mutta suurin osa varsinaisesta työstä tehtiin entisten eläkkeelle jääneiden työntekijöiden omalla ajalla.³

Museo avattiin ensimmäisen kerran vuonna 1987 Moision sairaalan 60-vuotisjuhlan yhteydessä ja on ollut yleisölle auki vuodesta 2005 lähtien. Sen toimintaa ohjaavat säännöt laadittiin ja hyväksyttiin Etelä-Savon sairaanhoidon piirin hallituksessa 28.9.2006. Savonlinnan maakuntamuseo veti vuosina 2006–2007 Etelä-Savon paikallismuseoiden toiminnan ja yhteistyön kehittämishankkeen, jossa Moision sairaalamuseo oli mukana. Museon perusselvitys jäi valitettavasti hankkeessa tekemättä, minkä takia varsinainen perusselvitys tehtiin vasta vuonna 2017 maakuntamuseotutkija Jorma Hytösen toimesta. Kokoelman luettelointia tehtiin vuosina 2009–2010 entisen osastosihteerin Tuulikki Lampisen ja museota hallinnoivan museotyöryhmän edustajan Helinä Takkisen toimesta. Vuonna 2013 sairaalamuseossa työskenteli harkinnanvaraisen valtionavun turvin museoassistentti Salla Vanhala, jonka tehtäväksi tuli inventoida ja luetteloida museon arkistoissa olleet kaksi suurta laatikkoa. Tuolloin museolla tehtiin myös virallinen vastaanottolomake lahjoituksia varten. Inventoinnin paperinen raportti ja tulostetut taulukot ovat edelleen saatavilla, mutta siitä tehdyt sähköiset tiedostot on menetetty. Kyseiset tiedostot oli tallennettu alkujaan yhdelle sairaalan tietokoneen asemalle, jolta ne valitettavasti katosivat kokonaan tietojärjestelmien uusinnan aikana.

2.2 Museon hallinto

Etelä-Savon Sairaanhoidopiiri laati vuonna 2006 Moision sairaalamuseon toimintaa ohjaavat säännöt (liite 2). Samalla se perusti ja nimesi museon hallintaa ja toiminta ohjavan museotyöryhmän/museotoimikunnan. Ryhmä nimetään kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja siihen kuuluu kaksi henkilöä Moision sairaalan nykyisestä henkilökunnasta, sekä heidän lisäksi asiantuntijajäseniä sairaalan aikaisemmasta henkilöstöstä. Ryhmä kokoontuu kaksi kertaa toimintavuoden aikana oppaiden kanssa sopimaan opasvuoroista sekä suunnittelemaan museon toimintaa. Muita kokouksia pidetään tarpeen mukaan. Nykyiseen vuoden 2018 museotyöryhmään kuuluvat palvelupäällikkö Sirpa Laamanen, tukipalvelujohtaja Veli-Matti Thure, osastonhoitaja Satu Vitikainen sekä esimies Pirjo T. Liukkonen. Museovastaavana toimi 2000-luvun alusta työnohjaaja Helinä Takkinen, joka eläkkeelle jäätyään vetäytyi toimestaan vuonna 2018. Hänen tilalleen edustajaksi nimettiin 1.5.8.2018 Riitta Laakkonen, joka huolehtii museon opastoiminnan järjestämisestä aukioloaikojen ulkopuolella sekä opasringin kierrosta. Asiantuntijajäseniksi museotyöryhmä on nimennyt Satu Vitikaisen ja Nina Hämäläisen.

³ Alpo Mannisen haastattelu, 6.7.2018

Museon opasrinkiin kuuluu noin 20 ihmistä, jotka päivystävät museossa pareittain sen aukioloaikoina. Oppaat ovat vapaaehtoisia, sairaalan entisiä työntekijöitä, jotka haluavat tukea museon toimintaa panostuksellaan. ⁴

2.3 Nykytilanne

Terveysalan uudistuksista johtuen Moision sairaalamuseon tulevaisuus on avoinna. Voimassaolevan suuntauksen mukaisesti terveysala pyrkii siirtämään psykiatriset palvelut keskussairaaloitten yhteyteen, minkä vuoksi myös Moision sairaalan palvelut ovat siirtymässä Mikkelin keskussairaalaan. Arvion mukaan siirtymä tapahtuisi vuosien 2020–2022 välisenä aikana.

Tämänhetkisten tietojen perusteella Moision sairaalamuseon kohtalo on epävarma. Sairaalan kiinteistöt on myyty yksityiselle osapuolelle, joka ei ilmeisesti ole jatkamassa museon toimintaa kiinteistössä. Alustavasti on puhuttu museon siirrosta keskussairaalan yhteyteen, joskin tiloja ei ole vielä varmistettu ⁵. Todennäköisin vaihtoehto tällä hetkellä on Mikkelin keskussairaalan pihapiirissä oleva S-rakennus ⁶.

Keskussairaalan laajennusprojektissa on jo tapahtunut ennalta-arvaamattomia muutoksia tilojen vaihtumisen ja laajennuksen takia, minkä vuoksi on epävarmaa voidaanko sairaalamuseolla suunnitellut tilat sittenkään järjestää. Vaihtoehtoisia ulkopuolisia rakennuksia uuden museon sijainniksi on keskussairaalan tontilla kaksi.

Toiseksi vaihtoehdoksi on myös mietitty valtakunnallista mielisairaalamuseota, jonka perustamiseksi on tehty alustavaa kyselyä Helsingissä. Tällä hetkellä projektin etenemisestä ja tilanteesta ei ole tietoa.

Museotoiminnan oletettu lakkaaminen Moisiossa luo paineita sekä epävarmuutta. Paras paikka museolle olisi sen nykyisissä tiloissa, jossa kokoelma säilyisi ehjänä kokonaisuutena. Keskussairaalaan siirtyessä kokoelmaa uhkaa hajauttaminen, kontekstin rikkoutuminen sekä mahdollinen sekavuus. Mikkelin keskussairaallalla on jo oma kokoelmansa, mutta sen luettelointi ei ole samalla selvyytasolla kuin Moision. Kahden eri kokoelman liittämistä toisiinsa tai yhdistelyä ei missään tapauksessa saa tapahtua, sillä se rikkoo molempien kokoelmien eheyden, kontekstin ja tekee kokonaisuudesta epäselvän vyyhdin. Moision kokoelman tulee säilyä omana kokonaisuutenaan sekä uusiin tiloihin muuttaessa että muuton jälkeen. ⁷

4 "Moision sairaalamuseon perusselvitys", Hytönen Jorma, Savonlinnan maakuntamuseo, 8.5.2017

"Moision sairaalamuseon toimintasuunnitelma 2018", 23.2.2018

5 "Moision sairaalamuseon sijoittuminen", 574/10.03.02.01/2017, 24.5.2017

6 "Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous", 14.8.2018

7 "Moision sairaalamuseon perusselvitys", Hytönen Jorma, Savonlinnan maakuntamuseo, 8.5.2017

"Tarkastuskertomus 19.10.2016", Hytönen Jorma

3. Nykyinen kokoelma

Moision sairaalamuseon tämänhetkisiin kokoelmiin kuuluu kirjallisuutta, ääni- ja videotallenteita, valokuvia sekä objekteja potilaiden töistä sairaalan käyttötarvikkeisiin. Tämän kappaleen tarkoitus on kartoittaa paitsi kokoelman laajuus myös sen monipuolisuus, sekä antaa suhteellisen tarkat tiedot siihen kuuluvien objektien lukumääristä, jotta muuton tapahtuessa oltaisiin selvillä kaikesta siitä mitä kokoelmaan kuuluu. Näin voidaan tarkemmin pitää huolta siitä, ettei objekteja häviä erityisesti muuton yhteydessä. Samalla se antaa läpileikkauksen Moision sairaalamuseon kokoelman sisällöstä ja laadusta.

3.1 Arkistot ja valokuvat

Museon kokoelmaan kuuluu lehtileikkeiltä ja valokuvia, jotka on käyty läpi Salla Vanhalan toimesta ajalla 17.6–26.7.2013⁸. Tuolloin sovittavaksi arkistointikaavaksi otettiin sairaalan oma arkistointikaava muutamien poikkeuksin. Lehtileikkeleet luettelointiin U-sarjaan, valokuvat puolestaan V-sarjaan. J-sarjaan kuuluvat arkistointikansiot. Kansiot ja alkuperäiset lehtileikkeleet ovat säilytyksessä sairaalan arkistoissa; museossa olevat leikkeleet ovat alkuperäisten valokopioita. Suurin osa valokuvista on tallennettu museokokoelmaan sisällytettyihin kuva-albumeihin, jotka ovat saatavilla museon kirjastohuoneessa. Loput kuvat on säilytetty museotiloissa oleviin laatikkoihin, joissa ne on asianmukaisesti suojattu. Nämä laatikot siirrettiin sairaalan arkistoon parempaa säilytystä varten. Tarkemmat tiedot kuvista ja lehtileikkeleistä löytyvät Salla Vanhalan vuonna 2013 tehdystä raportista.

- Valokuvat: 195 kpl sairaalan arki- ja juhlakuvia
910 kpl esineistökuvia (vedostettuja)
- Negatiivit: 326 kpl museon esinekuvia (negatiiviliuskoja, liuskojen kuvia yhteensä 1128 kpl)
- Lehtileikkeleet: 6 kansiota sekä 16 kpl irtonaisia leikkeleitä (yhteensä 4 laatikkoa) 64:stä eri lehdestä vuosilta 1972–1998 ja 1973–1990

3.2 Äänitteet ja videot

Sairaalan toiminnan aikana on museo säilyttänyt jonkin verran videotallenteita ja äänitteitä, joihin kuuluu mm. potilaiden sekä työntekijöiden haastatteluja. Alkuperäiseen kuvamateriaaliin kuuluu VHS-nauhoitteita, diakuvia, C-kasetteja, sanelukonekasetteja ja Betamax-nauhoja. Osa alkuperäismateriaalista on hävinnyt ajan myötä, esimerkiksi sairaalassa alkujaan käytettyjä kelanauhoja ei ole enää olemassa. Materiaalia on paitsi hävitetty huonokuntoisuuden takia myös tietosuojasyistä; esimerkiksi Moisio TV:ssä potilaat olivat keskeisiä toimijoita työntekijöiden rinnalla. Ne diakuvat, Betamax-nauhat ja VHS-kasetit, jotka ovat tallella, on sijoitettu sairaalan arkistoon. Osa nauhoilla olleista haastatteluista on siirretty DVD:lle parempaa säilytystä varten.

Museotyöryhmä päätti 2018 elokuun kokouksessa, että AV-materiaalin tarkempi selvitys, luettelointi ja inventointi lisätään museon myöhempiin tavoitteisiin. Inventointi voidaan tehdä ennen muuttoa esimerkiksi kesätyöntekijän avustuksella.

⁸ "Moision sairaalamuseo, raportti", Vanhala Salla, 26.7.2013

Kokoelmapoliittista ohjelmaa varten äänitettiin sanelukoneella haastattelu, jossa kuultiin Moision sairaalan entistä työntekijää Alpo Mannista. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää museon perustamiseen ja sen alkuvaiheisiin liittyviä seikkoja. Haastattelusta on tehty sopimus, jonka alkuperäisversio on talletettu sairaalan arkistoon ja kopio annettu herra Manniselle (liite 3). Kopon aikana tehtiin myös toinen nauhoite, jossa haastateltiin Anja Ylöstä sekä Riitta Jämsää, kahta sairaalan entistä työntekijää. Myös heidän haastattelustaan on tehty asianmukaiset sopimukset. Molemmat haastattelut on talletettu sairaalan arkistoon.

Sekä DVD:et että kasetille tehdyt äänitteet on talletettu sairaalan arkistoon. Osa DVD:lle siirretyistä haastatteluista jakautuu kahdelle levyllä haastattelun pituuden takia. DVD:stä tehtiin kesällä 2018 luettelo kesätyöntekijän toimesta (liite 4).

3.3 Esineet

Moision sairaalassa on ollut 14 potilasosastoa, työterapiapisteitä, toimenpidehuoneita ja -yksiköjä sekä vastaanotto ja tukipalveluita. Sairaalamuseon noin 3550 esineen laajuinen kokoelma on koottu näissä paikoissa käytetyistä tavaroista. Näihin kuuluu potilaiden käsitoita, sairaalan terveydenhuoltovälineistöä sekä lahjoituksina vastaanotettua rekvisiittaesineistöä, joilla on epäsuorasti yhteyksiä sairaalan historiaan. Esimerkiksi museon Lotta-puku ja Lotta-kuvat ovat tällaisia objekteja; ne eivät ole olleet käytössä itse sairaalassa, mutta ne on päätetty liittää museon kokoelmaan muistona ajasta, jolloin Moisio toimi sotasairaalana. Esineiden alkuperäinen käyttöhuone ja osasto on suurimmassa osassa mainittu esineluettelossa.

Kokoelmassa olevista objekteista voidaan muun muassa muodostaa seuraavat kokonaisuudet:

- Lääketieteellinen kirjasto
- Työterapian käsityöt
- Mielisairauden hoitovälineistö
- Yleislääketieteellinen hoitovälineistö
- Kirurginen hoitovälineistö
- Puukäsityövälineistö
- Keittiövälineistö
- Henkilö- ja arkkitehtuurivalokuvat
- Kirjalliset hoito-ohjeet, kirjeenvaihto ja käsin kirjatut tiedot
- Vaatteet ja kangastyöt

Kaikki museon esineet on valokuvattu ja luetteloitu Museoviraston laatiman juoksevan numeroinnin mukaisesti. Kirjat ja kirjallisuus sisältyvät tähän samaan luetteloon. Numerointi on katkeamaton päänumeroiden sarja jossa ei ole aukkoja.

Poistettujen objektien tiedot on säilytetty. Esinepoistot, jotka on tehty ennen kokoelmapoliittista ohjelmaa, on merkitty käsin kahteen esineluetteloiden tulostusversioon, jotka ovat oppaiden käytössä. Poistoista on myös tehty viralliset pöytäkirjat, jotka ovat museon vitriinihuoneessa säilytettävässä kansiossa. Varsinaisiin esineluetteloihin ei ole tehty merkintöjä poistoista.

Alkuperäiset esineluettelot on lajiteltu yhdeksään (9) kansioon, jotka ovat säilyneet sairaalan arkistossa. Luetteloista tehdyt, tietokoneella puhtaaksi kirjoitetut kopiot löytyvät myös museosta vitriinihuoneesta. Kopon aikana esineluetteloista tehtiin sähköiset versiot, jotka tallennetaan siirrettäville USB-tikuille. Näihin luetteloihin on merkitty myös poistot.

4. Moision museokokoelman hallinta ja hoito

Kokoelman hoito muodostuu useasta osa-alueesta joihin kuuluu mm. kartutus ja vastaanotto, lainaamispolitiikka, säilytys sekä tallennussuunnitelma. Moision sairaalamuseon kokoelmanhoito ja kartunta ovat alusta asti noudattaneet Museoviraston laatimia ohjeita, joskin niihin liittyvät viralliset muodollisuudet ovat vakinaistuneet vasta myöhemmin aikoina. Tässä kappaleessa käydään läpi museon aikaisempaa kokoelmanhallintaa sekä sen nykyistä kartunta- ja hallintapolitiikkaa.

4.1 Kartunta ja vastaanotto

Miltei kaikki museon esineistö on alkujaan ollut sairaalassa käytössä ja karttunut pikkuhiljaa uuden välineistön korvatesa vanhat. Potilaiden tekemät käsityöt ovat alkujaan joko jääneet sairaalalle tai ovat potilaiden itsensä/heidän omaistensa sairaalalle lahjoittamia, näin ollen lisäten kokoelman kartuntaa. Aivan museon alkuaikoina kartutukselle ei ollut varsinaista metodologiaa, vaan kaikki mahdolliset esineet otettiin vastaan. Suurin poikkeus koski kirjoja, joiden kohdalla päätettiin välttää 1970–1980 lukujen tuolloin modernia aikaa ja keskittyä sen sijaan vanhempien, vähintään 40–50 vuotta vanhojen teosten säilyttämiseen. Kartutuksessa korvaamattoman avun tarjosivat eläköityneet entiset työntekijät, joiden avulla luotiin museon nykyinen kokoelma sekä esineistön tuntemus.⁹

Välillä museoon on ilmaantunut nimettömiä lahjoituksia, jotka on vain jätetty sairaalan tai museon tiloihin, ja joiden alkuperää ei ole voitu varmuudella todeta. Osa näistä epävirallisista lahjoituksista on hyväksytty kokoelmaan varauksin, osa on poistettu kontekstin puutteen takia.

Vuonna 2013 Salla Vanhalan avulla saatiin aikaiseksi virallinen vastaanottolomake, jonka avulla kokoelmaan vastaanotetut esineet on hyväksytty. Ennen lomakkeen valmistumista yksityistahoilta tulleet lahjoitukset on merkitty erillisiin luettelointitietoihin, joiden käsikirjoitetut versiot ovat Moision potilasarkistoissa.

Vuoden 2014 sairaalamuseon museotyöryhmän jäsenten nimeämispalaverissa alustavasti päätettiin, että sairaala ottaa vastaan kaudella 2014–2020 sairaalan käytössä olleita esineitä sekä valokuvia. Tilanpuutteen vuoksi uusia esineitä otetaan vastaan rajoitetusti museotyöryhmän harkinnan mukaisesti¹⁰. Tällä hetkellä museo ei ota vastaan esinelahjoituksia eikä kartuta aktiivisesti kokoelmaansa, mikä johtuu museon jatkuvuuden epävarmuudesta sekä edellä mainitusta tilanpuutteesta¹¹.

Vuoden 2018 elokuussa kokoontunut museotyöryhmä päätti, että Moision sairaalamuseo ottaa vastaan vain Moision sairaalaan ja sen historiaan liittyvää esineistöä niukasti ja tiukan seulan kautta museon muuttoon asti. Muuton jälkeen museo lakkaa kartuttamasta kokoelmaansa¹². Päävaatimuksena mahdollisille vastaanotoille on, että objekti liittyy varmasti Moision sairaalan historiaan.

Kartuntoja varten tehtiin museolla uusi vastaanottolomake korvaamaan Salla Vanhalan aiempi lomake.

9 Alpo Mannisen haastattelu, 6.7.2018

10 "Moision sairaalamuseon museotyöryhmän jäsenten nimeäminen kaudeksi 2014–2015", Etelä-Savon sairaanhoitopiiri ky, 18.3.2014

11 "Moision sairaalamuseon toimintasuunnitelma 2018", 23.2.2018

"Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous", 5.4.2018

12 Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous", 14.8.2018

4.2 Tallennussuunnitelma ja -tavat

Museolla ei ole alkujaan ollut varsinaista tallennussuunnitelmaa. Kokoelma on ollut pysyvästi samalla paikalla perustamisesta lähtien ja ylimääräiset tai kokoelmaan soveltumattomat objektit on viety ullakoille tai muihin säilytystiloihin.

Museon siirtoa varten luodaan uusi tallennussuunnitelma, joka ottaa huomioon esineiden materiaalin, kunnon ja mahdolliset erityissäilytystoimenpiteet. Vaikeasti säilytettävät tai konservointia vaativat toimet otetaan myös huomioon. Muuton yhteydessä tullaan mm. tekemään esineistön varastointia.

Kokoelman sekä esineistön valokuvaus on muutettu mustavalkokuvista digitaaliseksi värikuvaukseksi, jossa kuvatiedostot ja niiden sisältö on tallennettava. Vanhat negatiivit on siirretty arkistoon ja alkuperäiset kuvat sijoitettu happovapaisiin suojataskuihin, jotka olivat alkujaan säilyneet museolla kahdessa suuressa laatikossa. Nämä laatikot siirrettiin sairaalan arkistotiloihin, jossa on niille sopivimmat säilytysolosuhteet. Kuvat on luetteloitu Museoviraston Excel-tietokantaan.

4.3 Säilytys ja konservointi

Kokoelmat ovat olleet ympärivuotisesti esillä näyttelytiloissa. Osa museon esineistä on tästä johtuen kovan fyysisen rasituksen alla koko ajan; myös ikkunoista sisään pääsevä lämpö ja UV-säteilyt lisäävät rasitetta. Tästä huolimatta suurin osa kokoelmasta on hyväkuntoista ja hyvin järjesteltyä. Eniten huolta aiheuttavat muoviset ja muovia sisältävät esineet; halkeilua ja sulamista esiintyy jo jonkin verran.

Konservointia ei ole kokoelmalle tehty. Muoviobjekteille voidaan tehdä kunto- ja konservointiarvio, jotta niiden säilyvyys saataisiin hyväksi ja mahdollinen tuhoutumisprosessi pysäytettyä.

Kokoelmiin kuuluva puinen reki on mahdollinen huolenaihe; sen puuosat ovat vakavasti vaurioituneet. On selvää että nykymuodossaan reki ei tule säilymään eikä sitä voida siirtää uuteen toimipisteeseen. Reen kohdalla mahdollisuudet ovat joko poisto tai osittainen entisöinti. Reen metalliosat ovat suhteellisen hyvässä kunnossa ruosteesta huolimatta, vain puuosat ovat huonot. Vanhat puuosat voitaisiin poistaa ja tilalle laittaa uudet, jättäen näin alkuperäiset metallit koskemattomiksi.

Alkujaan reestä haluttiin teettää puinen pienoismalli, mistä lähetettiin kyselyä Mikkelin alueella toimiville puutöihin erikoistuneille oppilaitoksille. Valitettavasti kysely ei herättänyt kiinnostusta, minkä vuoksi ideaa ei koskaan toteutettu. Pienoismalliajatuksen voisi ottaa uudelleen esille yhtenä vaihtoehtona reen uudelleensijoittamisessa.

4.4. Lainaaminen

Museotoimiryhmän tekemän päätöksen mukaisesti Moision sairaalamuseo ei ota vastaan toisista kokoelmista tulevia lainoja, eikä se myöskään lainaa esineistöään muihin kokoelmiin ¹³.

Päätöksen pohjana on pitää sairaalan esineistön konteksti ehjänä. Lainaamisen pelätään helposti johtavan kokoelman hajauttamiseen, mikä on varteenotettava uhka varsinkin muuton yhteydessä. Sairaalaan itsestään on jo viety useita maalauksia laajennetun keskussairaalan koristamisen varjolla (liite 5). Tällä hetkellä ei ole tietoa siitä, mitä viedyille maalauksille on tehty, missä ja minkälaisissa oloissa ne säilytetään, ja kuinka niille lopulta käy. Maalaukset eivät ole kuuluneet museon kokoelmaan.

¹³ "Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous", 14.8.2018

4.5 Tulevaisuus ja museon kehittäminen

Kuten kopossa on aiemmin tuotu esille, Moision sairaalamuseon tulevaisuus on vielä epäselvä. Uusista tiloista ei ole saatu varmuutta ja vaihtoehtoja pohditaan edelleen. Jos tilat saadaan järjestettyä ja kokoelman säilyvyys varmistettua, tulee museo todennäköisesti toimimaan samalla tavalla kuin ennenkin. Oppaat ovat osoittaneet kiinnostustaan jatkaa uudessa kohteessa ja museoryhmä on aktiivisesti pyrkinyt parantamaan kokoelmanhoitoa. Nykyisiin museotiloihin on jo nyt tehty pieniä muutoksia, jotka tekevät tilasta vieraille selkeämmän kokonaisuuden. Esimerkiksi alkujaan nimeämättömiin valokuvatauluihin on lisätty pieni tarralla kiinnitetty selostus kuvan tapahtumista ja/tai ihmisistä. Kuvien kehukset eivät ole alkuperäiset eivätkä tarrat sotke niitä. Joissain alkuperäiskehyksissä olevissa kuvissa on jo alkujaan ollut liitettynä pronssilaatta (joko kuvan alla, kehysten sisällä tai seinäpaneelissa), jossa lukee kuvassa olevan henkilön nimi sekä sairaalapalvelusvuodet. Uusiin tiloihin siirryttäessä voidaan tilapäistarroista tehdä pysyvämmät versiot.

Museoryhmä on sitoutunut pysyvästi museokokoelman ylläpitoon ja haluaa aktiivisesti kehittää sairaalamuseota sekä sen toimintatapoja. Markkinointia ja esimerkiksi sairaalaan liittyvän kirjallisuuden myyntiä voidaan tehdä helpommin lähestyttävämmäksi. Museoryhmä on tuonut aiemmin museota esille www-sivuilla, lehtien mainospalstoilla sekä erinäisten Mikkelin alueen internet-sivustojen sivumainoksina. Osasta näistä on jouduttu luopumaan kalliin hinnan ja ylläpidon vuoksi.

5. Arvottaminen ja arvoluokitus

5.1 Arvoluokituksen merkitys ja käyttö

Arvoluokitus on menetelmä, jonka avulla arvioidaan museossa olevaa objektia tiettyjen kriteerien tai näkökulman kautta. Tällä pyritään arvioimaan objektin tilanne ja sopivuus muuhun museoon nähden. Esineen arvottaminen tarkoittaa objektin luokitusta tiettyyn arvoluokkaan tai kategoriaan. Museoviraston antaman ohjeistuksen mukaisesti näitä luokkia on viisi, joita käytetään alustavana ohjenuorana museon oman arvoluokituksen muodostamisessa. Kokoelman laajuudesta riippuen voidaan valita käytettäväksi joko kaikki luokat tai vain muutama. Menetelmällä vältetään museon ahtautuminen ja kokoelman hukkuminen esinetulvaan.

Moision sairaalamuseossa on tällä hetkellä käytössä kolme aktiivista arvoluokkaa, jotka on säädetty museon kokoelmaan sopiviksi.

5.2 Arvoluokituksen muuttaminen

Arvoluokan antaminen ei ole välttämättä pysyvä prosessi; esine voi ajan myötä tai olosuhteiden muuttuessa saada uuden arvoluokituksen. Museon tilanne, kokoelman kunto ja yhtenäisyys sekä esineistön määrä voivat kaikki vaikuttaa paitsi alkuperäiseen arvottamiseen myös tulevaan arvoluokituksen muuttumiseen. Useimmissa tapauksissa tämä yleensä tarkoittaa esineen siirtoa alempaan arvoluokkaan, harvemmin ylempään. Yleensä arvotusluokituksen muutos tarkoittaa huonokuntoisen esineen siirtoa viimeiseen, omana kategoriana olevaan luokkaan 5 eli poistoon. Moision esinepoistot ja niihin liittyvä politiikka käsitellään omassa luvussaan.

Moision sairaalamuseossa tulee tapahtumaan arvoluokitusten muutoksia museon siirtyessä toisiin tiloihin.

5.3 Arvoluokka 1

Arvoluokka 1:n muodostavat museon ydinesineet, jotka parhaiten edustavat museota ja ovat sen toiminnalle välttämättömiä. Kyseessä olevat objektit kuvastavat museon profiilia parhaiten ja niitä säilytetään huolellisesti. Esineisiin liittyy yleensä kattavat tiedot niiden käyttöhistoriasta sekä historiakontekstista. Moision sairaalamuseossa ydinesineistö koostuu sairaalassa käytössä olleista hoitovälineistä sekä hoitotoimenpiteisiin liittyneistä objekteista. Esimerkkeinä näistä ovat mm.

- PEG-laite
- Sähköshokkilaite
- Lääketieteellinen hoitovälineistö, pääesimerkkinä lobotomiassa käytetyt kalloporat
- Largactil-lääkettä käyttäneiden potilaiden suojaamiseen tarkoitettut olkihatut

5.4 Arvoluokka 2

Arvoluokka 2:n muodostavat reksiviittaesineet, jotka tuovat esille kokoelman syvyyttä ja monipuolisuutta. Niiden tarkoitus on laajentaa ja täydentää kokoelmaa, mistä johtuen niihin voidaan liittää duplikaatteja sekä kopioita. Säilytyksestä huolehditaan mahdollisimman hyvin, mutta säilytykselle itselleen ei aseteta samanlaisia vaatimuksia kuin arvoluokka 1:lle. Arvoluokka 2:een kuuluvat myös muualta lahjoituksina saadut esineet ja valokuvat, jotka eivät alkujaan ole Moision sairaalasta peräisin. Esimerkkejä näistä ovat mm.

- Keittiövälineet
- Puu- ja työterapiavälineet
- Optikon ja hammaslääkärin välineet
- Lainaesineet, pääesimerkkinä Lotta-puku

5.6. Arvoluokka 3

Arvoluokka 3:n muodostavat objektit, joita voidaan käyttää opetus- tai käyttökokoelmana. Moision sairaalamuseossa tämä luokka ei ole käytössä, koska museolla ei ole siihen sopivaa esineistöä.

5.5 Arvoluokka 4

Arvoluokka 4:n muodostavat objektit, joita ollaan poistamassa kokoelmasta. Luokkaan kuuluvat objektit ovat joko duplikaatteja, huonokuntoisia tai kontekstiltaan puutteellisia. Myös nimettöminä jätetyt lahjoitukset, joiden taustoja ei tunneta tai ei voida varmasti yhdistää sairaalan historiaan, kuuluvat tähän luokkaan. Esimerkkejä näistä ovat mm.

- Duplikaatit
- Huonokuntoiset esineet
- Hoitajanukke

6. Kokoelmapoistot

6.1 Poiston merkitys ja käyttö

Kokoelmapoistot ovat olennainen osa museoiden kokoelmanhallintoa. Kokoelmaan kuuluvien esineiden priorisointi, arvottaminen ja niiden kautta tehdyt poistot ovat välttämättömiä, sillä museoiden tallennusalueet sekä kokoelmapainopisteet ovat muuttuneet viime vuosikymmenten aikana. Toimivan poistopolitiikan tavoitteena on mahdollistaa kokoelman mukainen resurssien kohdentaminen ja kartunta.¹⁵ Huonokuntoisia objekteja tai useita duplikaatteja ei ole kannattavaa pitää, sillä ne ahtauttavat kokoelman sekä pahimmassa tapauksessa itse museotilan.

Kokoelmapoistojen yleisimmät syyt ovat puutteet kokoelmansäilytystiloissa, lisätilan tarve, taloudellinen tilanne sekä kokoelmapolitiikan muutokset ja päivittäminen. Poistot itse voidaan jakaa kahteen luokkaan:

1. Konkreettinen poistotoimenpide, jossa objekti fyysisesti siirretään pois museon tiloista ja hallinnasta joko säilytettäväksi tai tuhottavaksi
2. Hallinnollinen toimenpide, jossa objekti poistetaan museaalisesta kokoelmasta ja sen status muutetaan

Osa museoista käsittelee museo-objektin statuksen muutoksen osana arvoluokituksen tekoa, jolloin niitä kohdellaan joko erillisenä prosessina tai itse poistoa edeltävänä osana. Moision museon kohdalla poistot käsitellään arvotusluokituksen jälkeisenä prosessina. Kahdesta poistoluokasta on Moisiossa eniten käytetty ensimmäistä eli konkreettista poistoa.

6.2 Poistot ennen kokoelmapoliittista selontekoa

Moision sairaalamuseon poistopolitiikka kiteytyi aiemmin käytäntöön, joka seurasi museoviraston laatimia ohjeita. Poistoa harkitessa arvioitiin esineen kunto, merkitys/konteksti sairaalan historiassa, samanlaisten jo kokoelmassa olevien esineiden eli duplikaattien määrä sekä kokoelmassa oleva tila jonka esine tarvitsi. Huomioon otettiin myös samankaltaisten esineiden määrä ja tilanne muissa Suomen museoissa.

Vuonna 2013 Salla Vanhalan toimesta tehtiin museon varastotilojen siistintää. Tuolloin museon kokoelmasta poistettiin muutamia duplikaattiesineitä, mm. 3 rukkia, kastikekulhojen kansia sekä kynttelikkö, neljännen kerroksen varastoon. Myöhemmin poistettiin varastoista löytyneitä ylijäämätavaroita, joita oli paitsi Moisiossa myös muissa Suomen museoissa. Kokoelman poistoista vastasivat palvelupäällikkö Sirpa Laamanen ja vuoden 2018 alussa eläkkeelle jäänyt Helinä Takkinen. Kaikki poistot ovat toteutuneet ja esineet on hävitetty asianmukaisesti.

Ennen kopoa tehdyt poistot on merkitty kahteen oppaiden käytössä olevaan kansioon sekä museon pöytäkirjoihin. Kopon aikana näistä laadittiin Excel-taulukon avulla päivitetyt, koneella puhtaaksi kirjoitetut versiot (liite 6).

¹⁵ "Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt", Suomen Museoliitto, 2015

6.3 Nykyinen poistopolitiikka

Kokoelmapoliittista ohjelmaa varten luotiin Moision sairaalamuseolla uusi poisto politiikka, joka pääosin noudattaa vanhojen poistotoimenpiteiden kriteerejä ja ohjeita. Nykyinen kokoelmapoistopolitiikka on Moision toimiryhmän laatima ja hyväksymä.

Museotyöryhmä päätti elokuussa 2018 tehdyssä kokouksessa noudattaa samoja ohjeistuksia, joita museo on käyttänyt tähänkin mennessä. Museotyöryhmä tulee tekemään poistoja tarpeen mukaan ja ottamaan niissä huomioon esineen kunnon, duplikaatit ja kopiot. Poistoja voidaan tehdä inventointien aikana ennen muuttoa sekä muuton jälkeen.¹⁶

¹⁶ "Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous", 14.8.2018

7. Kokoelmatyöhön tarvittavia lomakkeita

8. Tavoitteet

Moision sairaalamuseon tavoitteet

Tavoite	Vastuutaho
1. Kopon tavoitteiden toteuman läpikäyminen ja ylös kirjaaminen vuosittain maakuntamuseotutkijan kanssa	
2. Kokoelmiin liittyvien digitaalisten luettelointitietojen yms. kokoaminen yhteen paikkaan varmuuskopiointi ja tiedostomuotojen luettavuuden/tulostettavuuden tarkistaminen ohjelmisto- ja käyttöjärjestelmien päivittämisen yhteydessä	
3. Kokoelmien inventointi ja kuntokartoitus mukaan lukien päätökset mahdollisesti esiin tulevasta luetteloimattomasta materiaalista (liittäminen kokoelmaan/poisto)	
4. Säilytystilojen ja kokoelmien suojamateriaalien parantaminen	
5. Kirjanpito vuosikartunnosta	
6. Helmet-luokan määrittely ja käyttöönotto	
7. Esineiden puhdistusten yms. merkitseminen joko luettelointitietoihin tai erilliseen listaukseen	
8. Päätös kartunnoista muuton jälkeen	
9. Sairaalan arkistossa olevan AV-materiaalin ja median määrien selvitys, inventointi ja luettelointi	
10. Sairaalan arkistossa olevien esinevalokuvien läpikäyminen ja kuvissa olevien poistettujen esineiden merkitseminen	
11. Päätös museon ensi vuoden avaamisesta, aukioloajoista sekä opasringin sopimisesta	

Lähteet

Toimintakertomukset ja raportit

Moision sairaalamuseo, toimintaa ohjaavat säännöt
Etelä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, 28.9.2006

Moision sairaalamuseon toimintakertomus 2013
Etelä-Savon sairaanhoitopiiri, 31.1.2014

Moision sairaalamuseo, raportti
Vanhala Salla, 26.7.2013

Moision sairaalamuseon museotyöryhmän jäsenten nimeäminen kaudeksi 2014–2015
Etelä-Savon sairaanhoitopiiri ky, 18.3.2014

Moision sairaalamuseon museotyöryhmän järjestäytymiskokous, muistio
Etelä-Savon sairaanhoitopiiri, psykiatrinen tulosalue, 9.5.2014

Asia essoten johtoryhmän 16.5.2017 kokoukseen
16.5.2017

Moision sairaalamuseon sijoittuminen, 574/10.03.02.01/2017
24.5.2017

Moisionsairaalamuseon avustushakemus paikallismuseoiden hankkeisiin vuodelle 2018
Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä, 14.12.2017

Moision sairaalamuseon toimintakertomus 2017
Etelä-Savon sairaanhoitopiiri, 23.2.2018

Moision sairaalamuseon toimintasuunnitelma 2018
23.3.2018

Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous
5.4.2018

Moision sairaalamuseon museotoimikunnan kokous
14.8.2018

Tarkastuskertomukset ja selvitykset

Suomen mielisairaalamuseot ja -kokoelmat 2012
Raportti
Sinisalo Henna, Helsingin yliopisto 14.11.2013

Moision sairaala, tarkastuskertomus 19.10.2016
Hytönen Jorma, 9.11.2016

Moision sairaalamuseon perusselvitys 2017
Hytönen Jorma 8.5.2017

Kokoelmapoliittiset ohjelmat ja niihin liittyvät aineistot:

Saimaan kulttuurihistorialliset ja sisävesiliikenteen kokoelmat

Etelä-Savon kulttuurihistorialliset kokoelmat

Kokoelmapoliittinen ohjelma

Liimatainen Kirsi, Savonlinna 2009

Suomen rautatiemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma

III versio 21.9.2010

Holopainen Elina, 21.9.2010

Museo - Mäntyharjun esineellinen muisti

Kokoelmapoliittinen ohjelma

Närhi Anne, Mäntyharju 2012

Kokoelmapoliitiikan muistilista museoille, Museoviraston ohjeita ja oppaita 3

Ekosaari Maija, Jantunen Sari & Paaskoski Leena, Helsinki 2013

Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt

Suomen museoliiton julkaisuja 65, Helsinki 2015

Honkasalo Merja, Kallio Elina, Ojala Kirsi, Paavola Tiina, Pietarinen Piia & Västi Emilia

Kokoelmapoistojen yhteiset käytännöt

Suomen museoliiton julkaisuja 71, Helsinki 2015

Fontell Klaus, Holkeri Eeva, Honkaniemi Marika, Honkasalo Merja, Kallio Elina, Lehtonen Silja, Leskelä Elina, Ojala Kirsi, Paavola Tiina, Sarantola-Weiss Minna, Silvennoinen Aki, Suominen Tapio, Västi Emilia,

Pieksämäen kaupungin kulttuurihistoriallisten museoiden kokoelmapoliittinen ohjelma 2018–2028

Hytönen Jorma, Savonlinna 31.5.2018

Kirjallisuus:

Kaikki potilaan parhaaksi, Moision sairaala 1927–2007

Leskinen Heini, Mikkeli 2007

Mielisairaalamuseot ja kokoelmat

Aronsson Jukka & Tuovinen Sirkka Liisa, Riika 2018

Muut:

Moision vaiheita ennen sairaalan perustamista 1927

Esittely

Moision sairaalamuseo

Esittely

Moision sairaalamuseon 75-vuotis-esittely

Esittely

18.3.2002

Tallenteet DVD:lle Moision sairaalassa

Luettelo

Internet-sivut:

ICOM Museum Definition, <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> 27.6.2018

ICOM Code of Ethics for Museums, <http://icom.museum/the-vision/code-of-ethics/> 27.6.2018

Haastattelut

Alpo Mannisen haastattelu

6.7.2018

Liitteet

Liite 1 Sairaala- ja mielisairaalamuseot

<u>Mielisairaalamuseot</u>				
Museo/kokoelmat	Museon perustamisvuosi	Sijaintipaikkakunta	Kokoelman kartuttamistilanne	Näyttelyn tila
Harjamäen sairaalamuseo	1995	Siilijärvi	Kartutetaan maltillisesti	Säännöllisesti avoinna
Harjavallan sairaalan museo	1987	Harjavalta	Kartutetaan, mutta ei järjestelmällisesti	Säännöllisesti avoinna
Kellokosken sairaalamuseo	1973	Kellokoski	Kartutetaan	Säännöllisesti avoinna, tulevaisuus epävarma
Moision sairaalamuseo	1987	Mikkeli	Kartutetaan maltillisesti	Säännöllisesti avoinna, tulevaisuus epävarma
Nikkilän sairaalamuseon kokoelma	1948	Helsinki (siirretty kaupunginmuseon alaisuuteen)	Ei kartuteta	Poistettu/ei näytteillä
Pitkänien sairaalamuseo	1975	Pirkanmaa	Ei kartuteta	Säännöllisesti avoinna
Rauhan kylpylä- ja sairaalamuseo	1996	Imatra (siirretty Etelä-Karjalan museoon)	Ei kartuteta	Poistettu/ei näytteillä
Tammiharjun sairaalamuseo/Ekåsens Sjukhusmuseum	1989	Raasepori	Ei kartuteta	Poistettu/ei näytteillä
Turun vankimielisairaala	Tietoa ei saatavilla	Turku	Ei kartuteta	Poistettu/ei näytteillä

<u>Sairaalamuseot joissa psykiatrista esineistöä</u>				
Museo/kokoelmat	Museon perustamisvuosi	Sijaintipaikkakunta	Kokoelman kartuttamistilanne	Näyttelyn tila
Etelä-Karjalan museo	1963	Lappeenranta	Ei kartuteta	Rauhan sairaalamuseosta siirretty kokoelma ei ole näytillä
Helsingin kaupunginmuseo	1911	Helsinki	Ei kartuteta	Nikkilän sairaalamuseosta siirretty kokoelma ei ole näytillä
Helsingin yliopistomuseo	2003	Helsinki	Kartutetaan rajoitetusti	Mielisairaanhoidon liittyvää esineistöä esillä yhdessä näyttelyhuoneessa
Keski-Suomen sairaanhoitopiiri sairaalamuseo	1985	Jyväskylä	Kartutetaan passiivisesti	Mielisairaanhoidon ei esillä nykynäyttelyissä
Pohjois-Pohjanmaan museo	1896	Oulu	Kartutetaan rajoitetusti	Mielisairaanhoidon ei esillä nykynäyttelyissä
Sairaalamuseo	1991	Seinäjoki	Kartutetaan rajoitetusti	Yksi kerros museosta omistettu mielisairaanhoidolle.
Turun lasarettimuseo	1975	Turku	Ei kartuteta	Mielisairaanhoidon ei esillä nykynäyttelyissä

Turun terveydenhuoltomuseo	1992	Turku	Ei kartuteta	Mielisairaanhoidon liittyvää esineistöä esillä yhdessä näyttelyhuoneessa
Törnävän sairaalamuseo	1991	Seinäjoki	Kartutetaan	Yksi kerros museosta omistettu mielisairaanhoidolle

Tiedot perustuvat Henna Sinisalon "Suomen mielisairaalamuseot ja -kokoelmat 2012" raporttiin, sekä Sirkka Liisa Tuovisen ja Jukka Aronssonin kirjaan "Suomen mielisairaalamuseot ja kokoelmat"

LIITE NO 8.1
Etelä-Savon shp:n ky
hallitus 28.9.2006

ETELÄ-SAVON
SAIRAANHOITOPPIIRIN KUNTAYHTYMÄ

MOISION SAIRAALAMUSEO, toimintaa ohjaavat säännöt

1§

Moision sairaalamuseo sijaitsee Mikkelissä, Moisiotien 9:ssä, Moision sairaalan talousrakennuksen yläkerrassa. Museolla on käytössään kymmenen (10) huonetta käsittävä n. 400 m² laajuinen näyttelytila, jossa on esillä Moision psykiatrisen sairaalan toimintaan liittyvää, käytöstä poistettua esineistöä. Kokoelmissa on n. 3500 esinettä. Museon tilat ja kokoelmat ovat Etelä-Savon sairaanhoidopiirin kuntayhtymän omistuksessa.

2§

Moision sairaalamuseon tarkoituksena on Moision sairaalaan liittyvän historiatiedon lisääminen, vaaliminen ja edistäminen. Etelä-Savon sairaanhoidopiirin kuntayhtymä vastaa museon toiminnasta ja tarkoituksen toteuttamiseksi edistää perinteiden, historian ja nykypäivän tallentamista ja esittelyä harjoittaen kokoelma- ja näyttelytoimintaa sekä ylläpitämällä museotoiminnalle tarpeellisia tiloja.

3§

Museon toimintaa varten Etelä-Savon sairaanhoidopiirin kuntayhtymä on perustanut ja nimennyt museotyöryhmän, joka johtaa ja suunnittelee Moision sairaalamuseon toimintaa. Museotyöryhmä nimetään kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja siinä on kaksi (2) henkilöä Moision sairaalan henkilökunnasta. Näiden henkilöiden lisäksi museotyöryhmään kutsutaan asiantuntijajäseniksi sairaalan entistä henkilöstöä.

4§

Mikäli museo lakkautetaan sen kokoelma ja muu omaisuus annetaan jollekin yhteisölle, jolla on oikeudelliset valmiudet toimia museona tai arkistona siten kuin Etelä-Savon sairaanhoidopiirin hallitus päättää.

SOPIMUS HAASTATTELUAINEISTON KÄYTÖSTÄ MOISION SAIRAALAMUSEON TUTKIMUS-, NÄYTTELY- JA JULKAISUTOIMINNASSA

SOPIJAPUOLET

1) Moision sairaalamuseo:

Moisiontie 9, 50520 Mikkeli

2) Haastateltu:

Alpo Manninen, Porrassalmentie 1 50520 Mikkeli

Tällä sopimuksella sopimuksen allekirjoittanut haastateltu antaa Moision sairaalamuseolle oikeuden käyttää seuraavaa aineistoa, jossa hän esiintyy Moision sairaalamuseon pyynnöstä:

Äänitetty haastatteluaineisto, joka on syntynyt haastattelusta 6.7.2018. Haastattelun kesto oli noin 1 tunti. Haastattelijoina toimivat palvelupäällikkö Sirpa Laamanen ja museotyöntekijä Riikka Äijäläinen.

Käyttöoikeus tarkoittaa, että Moision sairaalamuseo voi käyttää kyseistä haastatteluaineistoa omassa tutkimus-, näyttely- ja julkaisutoiminnassaan.

Moision sairaalamuseolla on sekä määrällisesti että ajallisesti rajoittamaton käyttöoikeus haastatteluaineistoon. Henkilön haastattelua ei saa käyttää kaupallisessa mainostarkoituksessa ilman henkilön suostumusta. Henkilön nimen voi mainita (Alpo Manninen).

Sopimus on tehty kahtena kappaleena, toinen haastatellulle henkilölle ja toinen Moision sairaalamuseolle.

PAIKKA JA PÄIVÄYS

Sirpa Laamanen/Moision sairaalamuseo, Mikkeli, _____.____.2018

Riikka Äijäläinen, Mikkeli, _____.____.2018

Haastateltu: **Alpo Manninen**, Mikkeli, _____.____.2018

Tallenteet DVD:lle Moision sairaalassa

1. Raportti Mikkelistä Kai Evola 1970/Pitkänen
2. Eine Pitkänen: Värien kierros
3. Kai Evola: Raportti Moisiosta
4. Elämän puutarhassa Lahja Ahokas Outin Laulu
5. Tuppuralan laulukkuoro
6. Muut ohjelmat: 1 Arja Saionmaa 2: Näyttely 60-v juhlissa ym.
7. Kehityksen vuosikymmenet: Erkki Viertola
8. Kehityksen vuosikymmenet: mukana Pauli Raassina
9. Kehityksen vuosikymmenet 1.
10. Kehityksen vuosikymmenet 2.
11. Juhani Leisten ja Kai Evola, aihe: Kehityksen vuosikymmenet 2: 1. Vaihtoehtona ihminen 2. Kai Evola-metsästäjä
12. Kehityksen vuosikymmenet 3: Kirsti Wilkman, Lahja Annokas ja Eeva Vekkeli
13. Moision 70-vuotta 16.11.1997
14. Pentti Heikkilän haastattelu 24.5.2012
15. Riitta Matilainen 5.6.2012
16. Aimo Linturi 13.6.2012 2-DVD:tä
17. Alpo Manninen 27.6.2012
18. Kai Evola 4.9.2012
19. Leevin läksiäiset 6.6.2013
20. Pirkko-Liisa Lyyra 2 DVD:tä 7.6.2012
21. Alpo Manninen, Reijo Hämäläinen, Pekka Mykkänen 2 DVD:tä 14.6.2013
22. Pentti Rytönen, Rauno Pulkkinen 2 DVD:tä 28.6.2013
23. Raimo Konttinen 16.5.2014
24. Tuula Eronen ja Pirkko Seppänen 15.8.2014
25. Moision laitoskirjasto 18.2.2015
26. Tuulikki Lampinen 16.6.2016
27. Siekkelit 21.6.2016
28. Sosiaalityöntekijät 14.10.2016
29. Marketta Evola aihe AV-studio 22.11.2016

Esper- hankkeen eri työpisteistä keräämät taideteokset 2016–2017

Taiteilija	Sijaintitieto
Riippa Esa	Hallinto / ms
Luukkanen Elina	Hallinto / ms
Salokannel Antti, 1983	silmätautien pkl
Lumikangas Pentti, jukkapuu	lab 1
Rantala Kauko, mäki	rtg pkl
Askola Vilho, poppelit	vuodeos. 23
Viherlehto Olavi, talvi, 1986	os9/ms
Tanttu Erkki / kalastajakylä	vuodeos. 24
Tanttu Erkki / Helsinki suursaarelta 1958	shp:n hallinto
Rista Kirsti /nimetön	näytteiden otto aula
Kaskipuro Pentti; nimetön 1992 (kantarellit)	shp:n hallinto
Kaskipuro Pentti Pilviä	rtg pkl
Kaskipuro Pentti, monumentti autiolla paikalla, 1961	rtg pkl
Karma Maija, 1961	lasten pkl
Lumikangas Pentti jukkapuu	lab 1
Torvinen Meeri; Valo ja varjo, 1965	syn. pkl
Askola Vilho, poppelit	vuodeos.
Mikkonen Aune	vuodeos.34
Mikkonen Aune	vuodeos.34
Hervo Erkki, Horisontti 1962	ruokala
Fredriksson Stig, nimetön, 1955	psykiatr.os.
Rista Kirsti: voikukat	sairaanhoidon hall.
Rista Kirsti: Talviaamu	neuvolan viereinen aula
Sarapuro K.	
Sarapuro K. (öljy levyille)	kesk.var. /ms
Sarapuro K. (öljy levyille)	hallinto / ms
Vehviläinen T. Pihakukkia (öljy kank.)	hammashoitola
Salmi Max: yksinäisyys	os 9. /ms
Vionoja Veikko	hallinto / ms
Suominen R. nimetön	hallinto /ms
Oja Onni	päivystys pkl
Linnovaara Juhani	aula, luentosalin edessä
Swarel Lars	montto / ms

Honkanen J	psykiatr.os
Tuhka Augusti, 1956	ms os. 10
Marttinen Lasse 1967 36,4 x 48,3	hallinto ms
Rantanen Ulla, 1992	shp:n hallinto
Lehtinen Tuula, maailmankuva 1992	shp:n hallinto
NN	johdon rakennuksessa 2.krs.
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio
Sajaniemi, Antti	Moisio

Moision sairaalamuseon ennen kopoa tehdyt esinepoistot

<u>Esineen numero</u>	<u>Esinetyyppi</u>	<u>Poistosyy (jos saatavilla)</u>	<u>Poistopäivämäärä ja/tai vuosi</u>
128	Röntgenliivi	Tuhoutunut/käyttökelvoton	19.4.2018
129	Röntgenesiliina	Tuhoutunut/käyttökelvoton	19.4.2018
433	Sterilointipönttö	Duplikaattipoisto	19.4.2018
456/1	Liutinkuppi, teräs	Duplikaattipoisto	19.4.2018
806	Pellavapöytäliina, kirjottu		19.4.2018
920	Rukki	Huonokuntoinen	5.2.2018
921	Rukki	Huonokuntoinen	5.2.2018
922	Rukki	Huonokuntoinen	5.2.2018
923	Rukki	Huonokuntoinen	5.2.2018
928	Nypläystyyny	Duplikaattipoisto	19.4.2018
929	Nypläystyyny	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1023	Pellavaliina		19.4.2018
1033	Kehä	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1077	Rukin lankapuola	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1138	Palokypärä		19.4.2018
1142	Sterilointikattila		19.4.2018
1173	Peräruiskekannu	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1175	Emalipotta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1181	Peräruiskekannu	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1204	Kaarimalja		19.4.2018
1244	Pellavaliina, ristipisto	Huonokuntoinen	20.3.2018
1406	Pesuvati	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1407	Pesuvati	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1412	Pesuvati	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1419	Pesuvati	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1599	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1600	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1605	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1606	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1607	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1609	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1610	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1611	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1612	Liemikulhon kansi	Huonokuntoinen	20.3.2018
1848	Tyyny	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1851	Tyyny	Duplikaattipoisto	19.4.2018
1900	Lasiastia		19.4.2018
2163	Puutarjotin	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2167	Liemikulhon kansi	Duplikaattipoisto	19.4.2018

2168	Liemikulhon kansi	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2203	Liemikulhon kansi	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2205	Posliinikulho		19.4.2018
2208	Puutarjotin	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2214	Pellavaliina, ristipisto		19.4.2018
2259	Tarjotin	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2260	Tarjotin	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2772	Kehrä	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2773	Kehrä	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2790	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2793	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2794	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2795	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2796	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2797	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2800	Pöytäkangaspuut		19.4.2018
2805	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2806	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
2807	Pirta	Duplikaattipoisto	19.4.2018
3103	Pellava kaitaliina	Huonokuntoinen	20.3.2018
3528	Pöytäliina		19.4.2018